

BASLAWÍSH KLASLARDA ÓZLESTIRIWI PÁS OQÍWSHÍLAR MENEN ISLESIW TEXNOLOGIYASÍ

Orazmammedova Nodira Anvar qızı, Kengesbaeva Diana Ilyas qızı

Ájiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Baslawısh tálım fakulteti 1-v kurs talabaları

ANNOTATSIYA

Bul maqalada baslawısh klaslarda ózlestiriwi pás bolğan oqıwshılar menen islesiw haqqında ulıwma túsinik hám de olar menen islesiw texnologiyası boyınsha hár qıylı usıllar berilgen.

Gilt sózler: *Baslawısh tálım, metodika, ertekler, sabaq processı, tálım, pedagog, ózlestiriwi pás bolğan oqıwshılar.*

Házirgi kúnde tálım baǵdarına ayırıqsha itibar qaratilmaqta. Sol sıyaqlı biziń mámleketimiz Ózbekstan Respublikasında da úlken áhmiyetke iye baslı máselelerdiń biri bolıp tabıladı. Bul taraw boyınsha kóples is-ilajlar hám de kóplesgen tájiriybeler alıp barılıp atır. Zaman rawajlanıwı menen texnologiyalar da rawajlanbaqta. Tez pát penen rawajlanıp atırǵan zaman menen birge qádem basıw ushın óz ústimizde islewimiz lazım. Házirgi waqıtta baslawısh tálım baǵdarında kóples qıyınshılıqlarǵa dus kelmektimiz. Solardıń biri sıpatında ózlestiriwi pás bolğan oqıwshılar menen islesiw processı dep qarasaq qátelespeymiz. Olar menen islesiwde oqıwshılardı hár tárepleme, individual jaqtan úyrenip shıǵıw kerek. Oqıwshı kóbirek nege qızıǵadı, neler menen kóbirek shuǵıllanadı hám uqıplılıq dárejesin , qabıl etiwı sıyaqlı jaǵdayları menen jaqınnan tanıs bolıwımız lazım.

Ózlestiriwi pás oqıwshılardıń bilim dárejesin jaqsılaw ushın olar menen islesiwde hár qıylı metodikalardan paydalanǵan halda sabaq ótiwimiz, qosımsha dógerekler alıp barıwımız maqsetke muwapıq boladı.

Tálım bul jaqında payda bolǵan process emes , álbette, ol bizge burınnan miyras qalǵan baylıq bolıp tabıladı. Ata-babalarımız, mártebeli ustazlarımız hám de doktor , kandidatlarımızdıń baqlawınan kelip shıqqan halda bir qansha metodlar jaratadı. Bul

metodlardan derlik kòpshiligin biz hàzirde de qollanbaqtamız. Bul metodlar pedagoglarğa ózlestiriwi pás oqıwshılar menen islesiwde jaqsı nátiyje beredi.

Ózlestiriwi pás oqıwshılardı anıqlaw hám olar menen islesiw oqıtıwshıdan ayırıqsha sawatlılıq hám de juwapkershilikti talap etedi. Sol sebepli bul topar balaları menen islesiwde ,dáslep jeke sáwbet ótkerip, olardıń qızıǵıwshılıqların anıqlaw lazım. Arnawlı jurnal tutılıp, balalardıń ózlestiriwi úzliksiz baqlap barılıwı, oqıwshılarǵa qıynalıp atırǵan páninen bólek shınıǵıwlar dápteri tuttırıw sıyaqlı usıllar nátiyjeli esaplanadı. Sonday-aq, oqıwshıdaǵı unamlı ózgerisler xoshametlenip barılıwı áhmiyetli. Pás ózlestiriwshilerdiń aktivligin asırıw ushın olardıń ózbetinshe pikirlew qábiletin hám sóylewin rawajlandırıwda hár qıylı erteklerden paydalanıw múmkin. Máselen: Bir dáryada 3 balıq tınısh-tatıw jasaydı eken. Olar hárdayım birge júzer, tapqan nárselerin bóliser eken, -dep gúrrińdi baslaydı pedagog. Bir kúni dáryaǵa balıqshılar kelipti. Tor hám qarmaqların tayarlap, balıqlardı qanday awlaw haqqında másláhátlese baslaptı. Sol jaqın átirapta júzip júrgen balıqlar bul sáwbetti esitip qalıptı. Sonda olardan eń aqıllısı...

Baslawısh klass oqıtıwshısı ertek sol jerge kelgende toqtap, balalarǵa qaraydı:

—Xosh, balıq ne deпти, balalar? Qáne kim aytadı?

Oqıwshılar ózleriniń pikirlerin bildiredi. Oqıtıwshı imkanı barınsha dıqqatı tez shalǵıytuǵın, ózlestiriwi pás oqıwshılardıń itibatın tartıwǵa, olardı jámiyetke qosıwǵa, óz pikirin erkin bayan etiwdi úyretiwge háreket etedi. Bunda Juwaplardı tırlap bolǵannan soń, "Qáne, esiteyik, aqıllı balıq doslarına qanday másláhát beripti", dep ertektiń dawamın aytadı:

— Dárriw teńiz tárepke jolǵa shıǵayıq, endi bul jer qáwıpli, -deпти aqıllı balıq. Dosları onıń gápine itibar bermey:

—Dáryada bizden basqa balıqlar da bar. Balıqshılar olar arasınan bizdi qanday etip tutar edi, -deпти mensinbewshilik penen. Aqıllı balıq dosların ózi menen alıp ketiwge qansha háreket etse de, olar óz gápinde turıp alıptı. Ilajsız jalǵız ózi uzaq saparǵa shıǵıptı hám aman-esen teńizge jetip alıptı...

Oqıtıwshı jáne toqtap, oqıwshılarǵa soraw beredi:

—Xosh balalar,qalğan eki balıqtın táǵdiri qanday bolıptı?

Pedagog oqıwshılardıń pikirini dıqqat penen tınlaydı.Qanday juwap aytılsa da, balalardıń jeke kóz qarasın durıs hám nadurısqa ajratpaydı.Kerisinshe,hár bir juwaptan soń "Raxmet,bul seniń pikirini","Pikirińdi aytqanıńnan minnetdarman", dep balalardı xoshametlep otıradı.Hámmege óz pikirini bildiriw ushın teń imkanıyat jaratıwǵa umtıladı.Juwaplardan keyin:

—Ertektiń dawamın tınlap kóreyik,qalğan balıqlardıń táǵdiri qanday bolıptı,-dep tekstti dawam ettiredi:

—Ekewi balıqshılardan qorǵanıw ushın basqa balıqlar arasına kirip ketipti.Biraq balıqshılardıń úlken torı hámme balıqlardı birden uslap alıptı.Sonda olar dostınıń aytqanı tınlamaǵanlıǵına qattı pushayman bolıptı.Gúrrińnen juwmaq sol,balalar ,insan hámıyshe ózinen aqıllı,tájiriybeli adamlardıń sózine,másláhátine ámel etiwı lazım.Sonda torǵa ilingen eki balıqqa uqsap ókinbeydi.

Sabaq procesinde oqıtıwshı ózlestiriwi pás oqıwshılardı interaktiv metodlardan paydalanıwı da úlken nátiyje beredi.Olarǵa birden toparlıq oynıları paydalanbastan, dáslep jeke túrdegi metodlardan paydalanıw zárúr.Sebebi olar ózlestiriwi pás bolǵanlıǵı sebepli dárriw toparǵa qosılıp kete almaydı.Sonday-aq olardıń ne sebepli ózlestiriwi pás ekenligin, shańaraq jaǵdayın,psixologiyasın,qızıǵıwshılıqların tolıq bilgen halda oqıtıwshı menen islesiw maqsetke muwapıq boladı. Ózlestiriwi pás oqıwshılardı áste-aqırınlıq penen toparlıq oynılarıǵa qosıp barıw,hátteki olardı topar basshısı etip saylaw nátiyjesinde onda oqıwǵa bolǵan qızıǵıwshılıq, juwapkershilik sezimleri oyanadı.

Joqarıdaǵı pikirlerden kelip shıǵıp tómendegi juwmaqqa keldik:

1.Ózlestiriwi pás bolǵan oqıtıwshıǵa qoyılatuǵın baha onıń shaxsı qalıplesiwine tásir kórsetedi.

2.Ózlestiriwi pás oqıtıwshınıń kishi jetiskenligin de hámmeniń aldında maqtaw, azǵantay joqarı bahalaw, onı jańa jetiskenliklerge erisiwine túrtki boladı.

3. Kópshilik oqıtıwshılar ózlestiriwi pás oqıtıwshılardıń bunday. bolıwında kóbirek ata - ana ayıplı dep oylaydı. Sonday eken ata-analardıń perzentleri menen úyde

shugillanbawı, qadağalamawı, ótilgen temalardıń úy wazıypalarında bekkemlenbewi úlgermewshilikti keltirip shıǵarıwshı jeterli faktor bolıp tabıladı.

4. Baslawısh klaslarda ózlestiriwi pás oqıwshılardıń payda bolıwı balanıń psixikalıq procesleriniń jeterlishe rawajlanbaǵanlıǵı menen baylanıslı.

5. Ózlestiriwi pás oqıwshılar zat hám hádiyseler arasındaqı zárúrli belgini ajratıw, predmetlerdi, bir ulıwma gruppaga birlestiriwge qıynaladı.

6. Ózlestiriwi pás oqıwshılarda dıqqat, yad, oylaw tómen rawajlangan bolıp, bunday oqıwshılar individual shugillanıwga mútajlik sezedi.

7. Pás ózlestiriwdi keltirip shıǵarıwshı faktorlardan taǵı biri balanıń mektepte oqıwga psixologiyalıq tárepten tayar bolmay keliwi bolıp tabıladı.

8. Ózlestiriwi pás oqıwshılarda unamlı oqıw motivatsiyası qalıplespen. Sonı aytıp ótiw kerek, psixologiyalıq tárepten tayarlıqtıń tiykarǵı strukturalıq bólegi motivaciyalıq tayarlıq bolıp tabıladı.

9. Arnawlı islengen shınıǵıwlarda ózlestiriwi pás oqıwshılardıń bilim proceslerin rawajlandırıw arqalı pás ózlestiriwdi saplastırıw múmkin.

10. Pás ózlestiriwdi saplastırıwda oqıwshı, psixolog hám ata- analardıń sheriklikte jumıs alıp barıwları zárúrli faktor esaplanadı.

Solay etip, pedagog oqıwshılar menen islesiwde olar menen jaqın baylanısta bolıwı, óziniń üstinde sol qatarı óz tájriybesi üstinde jaqsı islesip biliwi kerek. Oqıwshınıń ózine qolay usıl menen onı óz teńlesleri qatarına qosı alıwı bul pedagogtıń baslı wazıypası bolıp tabıladı. Hár qashan zamanagóy hámde eń belgili metodlardan paydalanıp jumıs alıp barıwdı tiykarǵı maqset qılıp alıw lazım. Juwmaqlap aytqanda, Ózbekstan Respublikası Konstituciyasınıń 41-statyasında "Hámme biypul bilim alıw huqıqına iye" dep atap kórsetilgenligi sıyaqlı heshbir oqıwshı muǵallimniń itibarınan shette qalmawı lazım.

PAYDALANILǴAN ÁDEBIYATLAR

1. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7248826>
2. https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12625_1_B3B94DEB409B39016647A151497988FC249CAB71.pdf